

Українська національна революція 1917-1920 рр.

Лекція 5

План

1. Україна в роки Першої світової війни
2. Доба Української Центральної Ради
3. Гетьманат Скоропадського
4. Директорія
5. Західноукраїнська Народна республіка
6. Встановлення радянської влади

Література

1. Бойко О.Д. Історія України: Посібник. –К.: Академія, (Альма-матер), 2001. –656 с.
2. Виниченко В. Відродження нації. – ч. I. – Відень. – Київ, 1920. – 245 с.
3. Грушевський М. “Якої ми хочемо автономії і федерації” / Великий українець: Матеріали з життя та діяльності М.С.Грушевського. – К., 1992. – С. 114-130.
4. Кульчицький С.В. Центральна Рада // Український історичний журнал. – 1992. – № 5. – С. 78-83.
5. Мироненко О.М., Римаренко Ю.І. Українське державотворення: Словник-довідник. –К., 1997.
6. Нагаєвський І. Історія української держави двадцятого століття. – К.: Український письменник. – 1994. – С. 69-88.
7. Новітня історія України (1900-2000): Підручник. –К., 2000.
8. Полонська-Василенко Н. Історія України. т. II. – К., 1992.
9. Україна в ХХ столітті (1900-2000): Зб. Докум. і матер.). –К., 2000.

Україна в роки Першої світової війни

1914-1918 рр.

Перша світова війна 1914-1918

рр.

- Воєнно-політичні блоки:
- Троїстий союз (Німеччина, Австро-Угорщина, Італія)
- Антанта (Англія, Франція, Росія)

Трагедія українського народу

- український народ був залучений до братовбивчої війни, бо Австро-Угорщина та Росія належали до протилежних блоків.
- українські землі (Галичина, Буковина, Закарпаття, Поділля, Волинь) були об'єктом експансії та ареною воєнних дій.
- значні жертви серед населення, руйнація народного господарства.
- розкол українського національного руху у ставленні до війни:
- утворена у Львові 1914 р. *Головна Українська Рада (ГУР)* займала **проавстрійські** позиції. З метою мобілізувати сили українців для війни з Росією ГУР створила легіон **Українських Січових Стрільців (УСС)**
- заснований у Відні 1914 р. *Союз визволення України (СВУ)* заявляв, що бажає поразки Росії, це наблизить незалежність України.
- *Товариство Українських Поступовців (ТУП)* закликало українців бути **нейтральними**, тому що жодна з воюючих сторін «не може викликати співчуття ні цілями, ні способами боротьби»
- Частина *УСДРП* на чолі з С. Петлюрою підтримала Росію та закликала українців виконати «свій обов'язок громадян Росії».
- Інша частина *УСДРП* на чолі з В. Винниченком зайняла антивоєнні позиції: «Геть війну! Хай живе автономія України!»

наслідки

- Перша світова війна стала для українців справжньою національною трагедією.
- Проте війна виснажила обидві імперії і прискорила їхній крах.

Доба Української Центральної Ради

Березень 1917 – квітень 1918 рр.

Лютнева революція 1917 р.

- 23 лютого 1917 р.
- Микола II відрікся від влади.
- Самодержавство впало. Встановилася республіка.
- Влада в Росії зосередилася в руках Тимчасового уряду.
- На місцях стали виникати Ради – представницькі органи місцевої влади.

Центральна Рада

- **4 березня 1917** р. у Києві виникла **Центральна Рада**. Голова – **Михайло Грушевський**.
- Прохання Центральної Ради до Тимчасового уряду щодо надання **автономії Україні** було відхилено.
- **10 (23) червня 1917** року Центральна Рада видає **I Універсал**: проголошення **автономії України** у складі Росії.
- Створювався виконавчий орган – **Генеральний Секретаріат** на чолі з **Володимиром Винниченком**.
- **28 червня** Тимчасовий уряд направив в Київ делегацію. Після переговорів делегація визнала автономні права України.
- **3 липня 1917** р. – **II Універсал**: Центральна Рада стає найвищим органом революційної демократії в Україні, Генеральний Секретаріат – носієм найвищої крайової влади. Центральна Рада виступала *«проти замірів самовільного здійснення автономії України до Всеросійського Учредительного Зібрання»*.

Володимир Винниченко

(1880—1951)

Центральна Рада

2. Ж
Бі
Ті
ур
(Р
пр
ко
Ц
бі
7.
П
ут
Ре
ск
лі
зе
8-
де

Центральна Рада

- 3 грудня 1917 р. РНК направив до Києва **Маніфест з ультиматумом**. РНК визнавав УНР, але не визнавав **Центральну Раду** представником українського народу.
- 4 грудня 1917 р. – Всеукраїнський з'їзд рад у Києві. Частина делегатів – більшовики, есери, соціал-демократи – покинули з'їзд, переїхали до Харкова та проголосили **встановлення радянської влади в УНР**.
- 3 5 грудня 1917 р. Центральна Рада перебувала у стані війни з Раднаркомом Росії. Однак вона виявилася не готовою до війни. Поразка у **бою під Крутами 16 січня 1918 р.** У січні 1918 р. більшовики зайняли Лівобережжя та Київ. Центральна Рада евакуювалася на Волинь.
- **9 (22) січня 1918 р. – IV Універсал.** Проголошена **незалежність**: «*Однині Українська Народна Республіка стає самостійною, ні від кого не залежною, вільною, суверенною державою українського народу*».

9 січня 1918 р. Р. Б. Універсал

Брестський мир 1918 р.

- підписаний **26 січня 1918 р.** між **Центральною Радою** і країнами **австро-німецького блоку**
- **УНР** була визнана як **самостійна держава**.
- Австро-Угорщина та Німеччина зобов'язувалися допомогти Центральній Раді відновити контроль над територією України.
- Центральна Рада погодилася на введення іноземних військ в Україну
- У лютому 1918 р. австро-німецькі війська розпочали наступ та повністю звільнили Україну від більшовиків.
- Центральна Рада повернулася до Києва.
- Однак в Україні було встановлено жорстокий **окупаційний режим німецько-австрійської армії**.
- Центральна Рада втрачала авторитет серед населення, скомпрометувавши себе співробітництвом з окупантами.

Причини поразки Центральної Ради:

- відсутність підтримки населення;
- відсутність чітко вираженої ідеї державотворення;
- повільність здійснення соціально-економічних перетворень;
- війна з більшовицьким урядом;
- наступ окупаційних сил німців і австрійців.

Гетьманат Скоропадського

Квітень-грудень 1918 р.

Гетьманат Скоропадського

- **29 квітня 1918 р.** на Всеукраїнському Хліборобському з'їзді у Києві гетьманом усієї України було проголошено отамана Вільного козацтва, генерала **Павла Петровича Скоропадського**.
- Центральна Рада була розпущена. Окупаційні війська, розігнавши Центральну Раду, визнали владу гетьмана.
- Внаслідок державного перевороту виник **гетьманат «Українська держава»**.

Напрями діяльності Гетьманату

- **республіканська** форма правління замінена на **авторитарну**;
- **відновлено поміщицьке землеволодіння, приватну власність** капіталістів на фабрики, заводи, шахти. Це сприяло економічному піднесенню першого періоду Гетьманату, розвитку фінансово-банківської системи;
- здійснено **позитивні зрушення в галузі культури і освіти**: українізація шкіл, відкриття гімназій, університетів. Відкрито Українську Академію Наук;
- налагоджено дієздатний адміністративний апарат, який вдавався до **репресій і переслідувань лівих сил**;
- передбачалося створення української регулярної армії, однак проект не був реалізований.

Формування опозиції до Гетьманату

- Проти окупантів та гетьманщини піднялися **селяни** Катеринославщини під керівництвом *Нестора Махна*.
- боротьбу з окупантами і гетьманським режимом вели *робітники*, якими керувала *Комуністична партія більшовиків України – КП(б)У*.
- *11 листопада 1918 р.* завершилася Перша світова війна. Почалася евакуація австро-німецьких військ з України. Гетьман втратив іноземну військову підтримку.
- Для боротьби проти гетьманського режиму колишні представники Центральної Ради створили *Директорію*.
- *14 грудня 1918 р.* війська Директорії вступили до Києва. П. Скоропадський зрікся влади, виїхав за кордон. Влада перейшла до *Директорії*.

Причини падіння Гетьманату

- залежність стабільності в країні від австро-німецьких збройних формувань;
- відсутність власної регулярної армії;
- вузька соціальна база;
- зростання напруженості в суспільстві, формування опозиції.

Директорія

Грудень 1918 – лютий 1919 рр.

Директорія

- **14 грудня 1918 р.** Директорія в'їхала в Київ. Очолив її В. Винниченко.
- **УНР була відновлена;**
- ухвалений новий **земельний закон** про передачу землі селянам без викупу;
- **22 січня 1919 р.** проголошено **Акт Злуки між УНР та ЗУНР.**
- Однак політична ситуація була несприятливою. На півдні України розпочалася інтервенція військ Антанти.
- За підтримки Радянської Росії боротьбу за владу в Україні вели більшовики. У січні-лютому 1919 р. радянські війська захопили територію України.
- **2 лютого 1919 р.** уряд Директорії під тиском більшовиків залишив Київ.

Володимир Винниченко

(1880—1951)

Причини поразки Директорії

- **внутрішні протиріччя**, відсутність єдності, особисте протистояння політичних лідерів:
 - частина політиків – В.Винниченко, В.Чехівський – виступала за союз із більшовиками проти Антанти, інша частина – С.Петлюра – за спільні дії з Антантою проти більшовиків;
 - В.Винниченко наполягав на першочерговому вирішенні економічних проблем, С.Петлюра – на посиленні армії та адміністративного апарату;
- **непослідовна та суперечлива внутрішня політика**: видала закон про ліквідацію приватної власності, але не поспішала з його реалізацією; здійснювала проти селян, які захоплювали землю, каральні акції; ліквідувала гетьманський державний апарат, проте не створила нового,
- **відсутність моделі державотворення**. Директорія еволюціонувала від республіки до диктатури воєнних на чолі з С.Петлюрою,
- **погано підготовлена армія**, нестача матеріального постачання та озброєння;
- **вторгнення радянських військ в Україну**;
- **невдала зовнішня політика**, міжнародна ізоляція.

Західноукраїнська Народна республіка

1918-1919 рр.

Західноукраїнська Народна республіка

- 13 листопада 1918 р. було проголошено утворення держави – *Західноукраїнської Народної республіки (ЗУНР)*. Визначалися її кордони, герб, прапор.
- Однак ЗУНР стала об'єктом агресії з боку Польщі.
- Для захисту республіки була створена Українська Галицька Армія (УГА) – 100 тис. осіб – на зразок регулярної армії.
- **22 січня 1919 р.** у Києві відбулося проголошення *Акту Злуки УНР та ЗУНР* (День Соборності України). Однак акт з'єднання мав декларативний, символічний характер. Сторони не мали достатньої кількості державотворчих сил, щоб вистояти в складних тогочасних умовах.
- Під ударами Польщі у 1919 р. уряд ЗУНР втрачає контроль над власною територією.

Після Першої світової війни:

- До Польщі відійшли Галичина і Західна Волинь,
- до Румунії – Буковина і Бессарабія,
- до Чехословаччини було приєднано Закарпаття («Підкарпатська Русь») на правах автономії.

Встановлення радянської влади

1919 р.

Встановлення радянської влади

- **6 січня 1919 р.** держава стала називатися *Українська Соціалістична Радянська Республіка (УСРР)*.

Тимчасовий робітничо-селянський уряд став називатися *Рада Народних Комісарів (РНК)*. Очолив його Х. Раковський.

- Першою формою соціально-економічної політики радянської влади в Україні була **політика «воєнного комунізму»**, яка передбачала:
 - диктатуру комуністичної партії;
 - **націоналізацію** всіх підприємств;
 - **централізацію** управління виробництвом і розподілом товарів;
 - заборону свободи торгівлі, запровадження **карткової системи**;
 - **мілітаризацію** народного господарства;
 - введення **продовольчої розкладки**: примусове вилучення у селян продовольства, створення **продзагонів**;
 - «червоний терор» проти противників більшовизму.
- Політика «воєнного комунізму» викликала масове незадоволення селянства. Проти продрозкладки та примусового створення колгоспів піднялася хвиля селянських повстань.

Встановлення радянської влади

- у 1919-1920 рр. громадянська війна в Україні досягла апогею.
- Червоній армії активно протистояли білогвардійська Добровольча армія Денікіна, об'єднана армія УНР та ЗУНР, Революційна повстанська армія України Нестора Махна, білогвардійська армія Врангеля.
- Після розгрому радянськими військами армії Врангеля в Криму у листопаді 1920 р. громадянська війна завершилася.

Причини поразки Української національно-демократичної революції 1917-1920 рр.

- недостатній рівень національної свідомості українського громадянства, вузька соціальна база українського руху, байдужість селянства до визвольної боротьби,
- нерішучість української інтелігенції в питанні будівництва самостійної української держави,
- відсутність єдності в діях українських національних сил,
- несприятлива міжнародна ситуація. Протистояння набагато сильніших зовнішніх ворогів – радянської Росії, Польщі.

Контрольні питання

1. У чому полягала суть трагедії українського народу в роки Першої світової війни?
2. Вкажіть хронологічні межі діяльності Центральної Ради.
3. Хто очолював Українську Центральну Раду?
4. Хто очолив Генеральний Секретаріат?
5. I Універсал Центральної Ради: дата, зміст.
6. II Універсал Центральної Ради: дата, зміст.
7. Який Універсал проголошував утворення УНР?
8. Який Універсал проголошував незалежність України?
9. Коли, з якими державами та на яких умовах Центральна Рада підписала Брестський мир?
10. В інтересах яких верств населення проводив політику П. Скоропадський?
11. Назвіть хронологічні межі діяльності Гетьманату П. Скоропадського.

Контрольні питання

1. Причини поразки Гетьманату Скоропадського.
2. Коли був укладений Акт Злуки між УНР та ЗУНР?
3. У чому його зміст?
4. Причини поразки Директорії.
5. Коли було проголошено утворення Української РСР?
6. Як називався перший радянський робітничо-селянський уряд України?
7. Назвіть заходи політики «воєнного комунізму».
8. З якою метою було створено Українську Галицьку Армію?
9. До складу яких держав увійшли західноукраїнські землі після I світової війни?
10. Коли закінчилася громадянська війна на теренах України?
11. Чому Українська національно-демократична революція 1917-1920 рр. зазнала поразки?